

İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU ON EDUCATION

HATİCE KADIOĞLU ATEŞ* RABİA AKYOL **

* İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

E-mail: hatice.kadiogluates@izu.edu.tr

Copyright © 2016 HATİCE KADIOĞLU ATEŞ, RABİA AKYOL. This is an open access article distributed under the Eurasian Academy of Sciences License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

ABSTRACT

İsmail Hakkı Baltacıoğlu is a philosopher, calligrapher, sociologist, educator and author that lived between 1886 and 1978. Today, there are dozens of graduate dissertations and research articles on Ismail Hakkı Baltacıoğlu. His vision of education, drama works, Quran interpretation, children plays, abstracts from his works, his calligraphy... still become the focus of researchers that produce science and knowledge in the 2016s. Despite the fact that he died decades ago, he left over 100 priceless works to all humanity. Part of his works has been translated into the modern Turkish to help scientists produce knowledge. Influenced by the western innovation movement, Baltacıoğlu criticized the education system of its time. He argued that innovation should take place as a whole. He opposed memorization and criticized the failure of the then system to groom minds. He also emphasized the importance of dedication to values and harmony with social life.

Keywords: : İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Education, Vision

JEL-Classification: I20 - General I29 - Other

İSMAİL HAKKI BALTACIOĞLU'NUN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ¹²

ÖZET

İsmail Hakkı Baltacıoğlu 1886-1978 yıllarında yaşamış bir filozof, hattat, sosyolog, eğitimci ve yazardır. Günümüzde İsmail Hakkı Baltacıoğlu ile ilgili yapılan onlarca lisansüstü tez ve araştırma makalesi vardır. Onun eğitim görüşleri, tiyatro eserleri, kuran mealleri, çocuk piyesleri, eserlerinin özetleri, değerleri, hattatlığı... 2016'lı yıllarda dahi bilim ve bilgi üreten araştırmacılara konu olmaktadır. Yıllarca önce vefat etmesine rağmen paha biçilemez değerdeki yüzün üzerindeki eserini tüm insanlığa miras bırakmıştır. Eserlerinin bir bölümü günümüz Türkçe'sine çevrilerek bilim insanlarına bilgi üretmek yolunda katkı sağlamaktadır. Batı'daki yenilik hareketlerinden etkilenen Baltacıoğlu, bulunan çağdaki eğitim sistemini eleştirmiştir. Yeniliğin topyekün bir şekilde yapılması gerektiğini

¹ Yardımcı Doçent Doktor, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekalılar Öğretmenliği Anabilim Dalı, hatice.kadiogluates@izu.edu.tr

² Lisans Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Üstün Zekalılar Öğretmenliği Anabilim Dalı, rrabia.bjk@gmail.com

savunmuştur. Ezberciliğe karşı çıkmış mevcut sistemin adam yetiştirmede yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Bireylerin değerlere bağlı, cemiyet hayatına uyumlu olmalarının önemini de vurgulamıştır.

Anahtar Kelimeler: Anahtar Sözcükler: İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Eğitim, Görüş.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Hayatı Ve Eserleri

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun hayatı ve yaşayışı arasında çok büyük benzerlikler vardır. Baltacıoğlu'nun fikirleri, yaşam tarzının ve mazisinin bir ürünüdür denilebilir. Baltacıoğlu, Cumhuriyet döneminin fikirsel yapısını çok derinden etkilemiştir. Sanat, eğitim, din, toplum, felsefe gibi alanlarda birçok farklı düşünce ile toplumu etkilemeyi başarmıştır (Savaş, 2011:46)

Yaşadığı dönem içerisinde sanattan edebiyata, dinden siyasete, eğitimden sosyolojiye kadar pek çok alanda önemli bir isim olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 28.2.1886 yılında İstanbul Cihangir'de dünyaya gelmiştir. Babası Kırşehir Mucurlu bir ailenin oğlu olan Baltacıoğlu İbrahim Ethem, annesi ise Dzceli Hamide veya Hamdne Hanımdır. Baltacıoğlu'nun çocukluğu, büyük babası Abdurrahman Efendi'nin İstanbul Cihangir'deki Yeni eşme sokağında yaptırdığı büyük ahşap evde geçmiştir. Babasının yanı sıra annesinin de onun yetişmesinde ve şahsiyetinin teşekkülünde mühim bir yeri vardır. Özellikle onun manev, ahlak, kültürel ve şahs yönlerinin teşekkülünde annesinin büyük etkisi olmuştur (Baltacıoğlu, 1938: 15-17; şen, 2013:349).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu, hayatını Türk ilim, kültür ve sanatına adanmıştır. Hat sanatında yeni bir buluş yapmış; bu yazı, 'alev yazısı' adıyla meşhur olmuştur. Aynı zamanda Türk tiyatrosunun gelişmesine katkı sağlamış, ilim ve kültür hayatının her safhasına ait kıymetli eserler ortaya koymuştur. Faydalı olduğuna inandiğı her konuya ayırım yapmaksızın eğilmesi farklı çevrelerce tenkit edilmiştir (Er, 1993: 162). Her yönüyle yenilikçi ve mücadeleci bir karaktere sahip olan Baltacıoğlu, ömrünün sonuna kadar bu özelliğini devam ettirdiği gibi girdiği her işi sonulandırın, farklı tarafları görebilme yeteneğine sahip, sanati ve eğitimi kişiliğini ön planda tutan bir kimse olmuştur. Çalışma alanı daha çok eğitim-öğretimle ilgili olan Baltacıoğlu, Türk Maarif hayatının şekillenmesinde bizzat aktif rol almıştır. Bundan dolayı onun bir diğer adı da 'Terbiyeci İsmail Hakkı' olmuştur. Özellikle Sosyoloji ve Pedagoji konularında Türkiye'de ilk çalışmalar ona aittir. Türkiye'de ilk Pedagoji kürsüsünü o kurmuş ve bir süre bu kürsünün başkanlığını yürütmüştür (şen, 2013:350).

Düşüncelerini belirleyen  önemli isimi şöyle sıralayabiliriz: J. J. Rousseau, E. Durkheim ve H. Bergson. Türkiye'de ise, kendisini en çok sosyolojinin Türkiye'deki en önemli öncüsü Ziya Gökalp etkilemiştir. Türk sosyolojisinde Durkheim ekolünün Gökalp'ten sonra gelen önemli temsilcilerinden birisidir. Ülkesinin sorunlarına duyarlılığını vurgulamış, bilimsel bakış açısı geliştirmiş bu düşüncelerini biçimlendiren dşnrlere hayran olduğunu her fırsatta belirtmiştir. Ayrıca Türk gençlerinin örnek alacağı kişilikler olarak da Atatürk ve İnönü'y işaret etmiştir (Güngör, 2008:55).

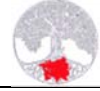
İsmail Hakkı Baltacıoğlu, çeşitli alanlarda çok sayıda eser kaleme almıştır. 1000'in üzerinde makale yazan İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun önemli bir kısmı eğitimle alakalı olan kitaplardır (Bayraktar, 1992). Pedagoji, felsefe, din, sanat, edebiyat, tiyatro, ocuk ve gençlik, radyofonik piyesler, otobiyografi ve biyografik konularda olmak üzere 131 eser yayınlamış olup bunlardan 35 tanesi doğrudan eğitim ve ğretim konularıyla ilgilidir (Tozlu,1989).

Yayın sırasına göre doğrudan eğitim öğretimle ilgili olanlar şöyledir:

*Talim ve Terbiyede İnkılap. İstanbul:1912 (2.Basım, İstanbul:1927)

*Mekatib-i İptidaide Hendesenin Usul- Tedrisi. İstanbul:1913

*Terbiye ve İman. İstanbul:1914 (2.Basım, İstanbul:1925)

- *Coğrafyanın Usul-ü Tedrisi. İstanbul:1914
- *Terbiye-i Avam. İstanbul:1914 (2.Basım, İstanbul:1924)
- *Eşya Derslerini Usul-ü Tedrisi. İstanbul:1914 (2.Basım, İstanbul:1920)
- *İlm-i Terbiye Konferansları. İstanbul:1915
- *İzmir Konferansları. İzmir:1915
- *Elişleri Usul-ü Tedrisi. İstanbul:1915 (2.Basım, İstanbul:1920)
- *Terbiye İlmî. İstanbul:1916
- *Maarifte Bir Siyaset. İstanbul:1919
- *Hendesenin Usul-ü Tedrisi. İstanbul:1920
- *Usul-ü Terbiye ve Tedris. İstanbul:1920
- *Yazının Usul-ü Tedrisi. İstanbul:1920 (2.Basım, İstanbul:1924)
- *Tek Öğretmenli ve Beş Sınıflı İlkokullar. İstanbul:1923
- *İçtimaiyat Nokta-i Nazarından Terbiye. İstanbul:1923
- *J. J. Rousseau'nun Terbiye Felsefesi. İstanbul:1925 (2.Basım.İstanbul:1931)
- *Türkiye'de Sanayi-i Nefise Tedrisatının İslah ve İnkışafına Dair Layıha. İstanbul.
- *Umumi Pedagoji. İstanbul:1930
- *Terbiye. İstanbul:1932
- *Resim ve Terbiye. İstanbul:1932
- *Hususi Tedris Usulleri. İstanbul:1932
- *Tarih ve Terbiye. İstanbul:1933
- *Mürebilere. İstanbul:1933
- *İçtimai Mektep. Nazariyeleri ve Prensipleri. İstanbul:1932 (2.Basım, Ankara:1942)
- *Toplu Tedris. İstanbul:1938
- *Öğretmen. İstanbul:1944
- *İlk mekteplerin Müfredat Programı. İstanbul: 1927.
- *Rüyamdaki Okullar. İstanbul: 1944.
- *Çocukların Terbiyesi. İstanbul: 1948.
- *Cinsel Eğitim. 1957, (Yayımlanmamış).
- *Adam Nasıl Yetişir, Nasıl Yetiştirilir. Ankara: 1964
- *Pedagojide İhtilal. İstanbul: 1964.

Baltacıoğlu, çeşitli düşünürlerin görüşlerini eklektik bir anlayışla ortaya koymaktan çok, bu görüşleri sentezci bir yöntemle yorumlayarak uygulamaya özen göstermiştir (Tezcan, 1993: 82). Baltacıoğlu eğitimde reform ya da eğitim reformu konularındaki görüşlerini 1912-1962 arasında yani yarım yüzyıllık bir devre içerisinde yayınladığı belirli eser ve makalelerinde sergilemiştir. Bu yazılar incelendiğinde görülür ki, bunların her birisi, onun fikri gelişiminin belirli kademelerini teşkil ederler. Fakat bu eserlerden bazıları vardır ki onun fikri gelişiminin ana dönemeçlerini temsil ederler. Bu nitelikleriyle, Türk eğitim tarihinde klasik eserler olarak kalacak olanları, belli başlı olarak şunlardır:

- Talim ve Terbiyede İnkılap
- İçtima-i Mektep
- Toplu Tedris
- Rüyamdaki Okullar
- Pedagojide İhtilal

Bu ana eserler incelendiğinde görülür ki Baltacıoğlu'nun eğitimde getirmek istediği yenilikler, daha eserlerinin başlıklarında kendini göstermektedir. Bu yenilikler inkılaptan ihtilale doğru bir gelişimi gösterir (Aytaç, 1979).

Baltacıoğlu, Tanzimat'tan sonraki dönemi bir değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Baltacıoğlu'nun Tanzimat'tan beri kültürle medeniyeti, vicdanla aklı ve Türklükle Avrupalılığı birbirine karıştırdığımız görüşündedir. Bunun sonucudur ki eğitimimiz Türk milli toplumuna adam yetiştirmemiştir. Ancak köksüz insanlar yetiştirilmiştir. Eğer milli anane bulunabilseydi ve çocukların ruhuna yerleştirilebilseydi durum böyle olmayacaktı. Ananeye dayanmayan terbiyenin milli olamayacağı ve ondan kopan kültürün soysuzlaşacağı bilinmeliydi. Tarihin derinliklerinden gelen kültür değerleri o milletin ananelerini oluşturur. Bunların bulunup ortaya çıkarılması gerekir. Ancak o zaman milli pedagojinin temelleri kurulabilir. Ona göre bir milli pedagoji oluşturmak gerekir bu da aşağıdaki çalışmaların yapılmasına bağlıdır:

- 1) Trk mtefekirleri bir araya toplayarak Türk pedagojisinin ne olabileceğini sormak.
- 2) "z yetişmiş" büyük Türk insanların yetişme sınırlarını araştırmak.
- 3) z Türk yetiştiren ana-baba, ğretmen, subay ve ustaların eğitim sınırlarını öğrenmeye çalışmak
- 4) Türk mitolojisi, Türk masalı, Türk fıkraları, Türk atasözleri ve Türk kahramanlık menkıbelerinde gözlenen ulusal eğitim tekniğini bulup çıkarmak.
- 5) Bütün bu ulusal şuur ve tenkitlerle Türkiye'deki okulları yeni baştan kurmak.
- 6) Ulusal pedagojinin prensiplerini bütün dünyaya tanıtmak.

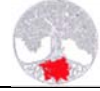
Baltacıoğlu böylece Türkiye'de Türklerin yetişmesi işini sağlamlaştırmayı düşünmektedir (Baltacıoğlu,1942-43; elik, 2001).

Baltacıoğlu, 1942-50 yılları arasında 2 dönem milletvekilliği yapmıştır. 1942-46 yılları arasında Afyon, 1946-50 yılları arasında da Kırşehir milletvekili olarak TBMM'de siyasi hayatını devam ettirir. 1950'den sonra bir yandan "yeni adamı" dergisini çıkarırken bir yandan da çeşitli konularda eserler yazarak konferanslar vererek yayın ve çalışma hayatını sürdürür. Baltacıoğlu, 1.4.1978'de Ankara'da ölmüştür (Tozlu, 1989: 25; Savaş, 2011:50).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na Göre Eğitim Kavramı

Baltacıoğlu, II. Meşrutiyet'ten sonra ve Cumhuriyet döneminde eğitim alanındaki çalışmalarıyla eğitimimizde önemli bir yere sahiptir (ztrk, 1987:7). H. Z. lken, Eğitim Felsefesi adlı eserinde Baltacıoğlu'nun, Durkheim'in sosyolojik görüşü ile Bergson'un metafiziğini eğitim felsefesi açısından uzlaştırmaya çalışarak yeni bir eğitim anlayışı getirdiğini ifade etmektedir. Baltacıoğlu'na göre eğitimle ilgili ortaya atılan zihinci, iradeci, kişici teoriler eğitim problemini açıklamaktan uzaktır. Sosyolojik teori konuya en çok yaklaşmış olmakla birlikte, çocuğu pasif bir balmumuna benzettiği için eğitimi yanlış yere götürmektedir. Halbuki ocuk, kişiliğini bütün olarak kendinde bulmaktadır. O, Bergson'un anlattığı ruhi realitenin kendisidir. Onda yetiler, eğilimler, kendi ruhi hayatını yaşadıkça kendiliğinden gelişmektedir. Bundan dolayı çocuğa dıştan bir şey verilmez. O, yaşayarak öğrenir. ocuk meslek hayatına girinceye kadar bütün kazançlarını, kendi denemeleriyle elde eder. Bu spontene gelişmesi, aynı zamanda bir zümreye mensup olması bakımından messeseleşmesi demektir. Bu, kişi bütünlüğü görmek demektir. İki ayrı felsefi görüşü birleştirmekle kalmıyor, pedagojik gerçeği bütünüyle kavramaya çalışan bir sentez oluyor (Ayhan, 1982: 172).

Baltacıoğlu'na göre eğitimin gayesi sadece içtimai, izafi ve zaruri bir muhite intibaktır. Onun için eğitim, henüz içtimai hayata alışmamış olan fertlerin, içtimai fertler tarafından ve usulü dairesinde bu hayata alışmasıdır. En ilkel kavimlerden en gelişmiş milletlere kadar her cemiyetin bir terbiyesi vardır. Her cemiyetin dini, ahlakı, dili, sanatı olduğu gibi bir terbiyesi vardır. Bu terbiye, kendi tabiatı dışında

kendisini düşünen ve işlemek isteyen mütefekkirlerin subjektif hükümlerine ve keyfi iradelerine tabi değildir. Terbiye objektif bir varlıktır. Belli içtimai bir maksadı, meydana getirmeye çalışır. Bu maksat, belirli itiyatları yani duyma, düşünce ve işleme tarzlarını taşıyan bir insan vücuda getirmektir. Terbiye, içtimai hüviyeti hazırlamakla vazifelidir. Henüz terbiye olmamış insanda, içtimai hüviyet yoktur. Çocuk her şeye müstait fakat hiçbir şeye muktedir olmayan ham ve elastiki bir yaratıktır. Terbiye, bu şekilde olan çocuktan cemiyet hayatı için lüzumlu yeni terkipleri vücuda getirir. Terbiye, içtimai bir mirastır (Baltacıoğlu, 1942:20; Öztürk, 1987:11).

Baltacıoğlu, eğitimde yaşanan hayatı esas alır ve şöyle açıklar: “ Terbiye ancak yaşanan bir hayatın içinde teşekkül edebilir. Yaşanılan bir hayatın eseridir” (Baltacıoğlu,1933: 14; Tozlu, 1989). Baltacıoğlu, eğitim sisteminin Milli olmayışından ve taklitçiliğinden yakınmış, yaratıcı ve üretici bir eğitim sistemini savunmuştur. Öğrencilerini çevre inceleme gezilerine çıkarmış, okul tiyatrosu kurmuş, oyunlar yazmıştır. Açık hava okulu, doğayı tanıma, öğrencileri açık havada geliştirme Baltacıoğlu’nun getirdiği yeniliklerdir. Türkiye’de ilk defa karma öğrenimi başlatan odur. Sanat ve elişi yoluyla eğitimin sadece ilkokullarda değil; orta öğretimde de geliştirilmesine çalışmıştır (Tezcan, 1981:22).

Eğitimi, “müesseseleştirmek” diye tarif eden Baltacıoğlu’nun bu tarifinin esası iki ana kaynaktan beslenmektedir. Birisi çocuğa içinde yaşayacağı cemiyetin değerlerini ve kültürünü vermek, diğeri ise aynı cemiyetin teknik kurallarını, yani medeniyetini vermektir. Bu anlayış cemiyet itibariyle müesseseleşmeyi, fert yönünden de meslek ve zümre adamı şahsiyetine ulaşmayı sağlayacaktır. Bu yönüyle eğitim tamamen bir kültür işidir. Geleneğe dayalı olmalıdır ki, milli olsun. Ona göre eğitim hadisesi boşlukta cereyan eden bir hadise değildir. Eğitimin sebepleri ve şartları vardır. Bunun için belirli bir çevre, “mürebbi”, eğitilecek fertler “mürebbi”nin tekniği ve amacı zaruridir. O, eğitimin şuurlu ve beşeri bir faaliyet olduğunu kabul eder. O, eğiticinin herhangi etkisini değil, maksatlı ve gayeli etkisini eğitim olarak ileri sürer. Eğitimi tabi bir olgu olarak kabul eder. Öyleyse eğitim de diğer tabi olguların taşıdığı karakterleri taşımalıdır. Mesela, eğitim sadece ferdi vicdanlarla kalmaz. Cemiyette kurumlar halinde teşekkül eder. Fertler üzerinde zorlayıcı bir karaktere sahiptir. Tabiatına zıt zorlamalara karşı, hem dayanır, hem de yaygın bir takım reaksiyonlar şeklinde varlığını hissettirir (Tozlu, 1989).

Baltacıoğlu’nun eğitime sosyolojik açıdan yaklaştığını söylememiz mümkündür. En azından tanımların ağırlıklı yönünün bu olduğunu söyleyebiliriz. Ona göre eğitim: “Henüz içtimai hayata alışmamış olan acemi fertlerin içtimai fertler tarafından bu hayata alıştırmak maksadıyla usulü dairesinde içtimailleştirilmesi, birtakım içtimai melekelerle teşhizi demektir (Baltacıoğlu,1963; Çelik, 2001).

Eğitim konusundaki görüşleri, “İnkılap”la başlayıp “İhtilal”le sona eren İsmail Hakkı Baltacıoğlu eserlerinde okuduklarını değil, kendi orijinal düşüncelerini sergilemiştir (Aytaç, 1984). Eğitim konusunda yenilikçi ve modern eleştirel tutum geliştiren Baltacıoğlu, mevcut eğitim sisteminin değişmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Çünkü ona göre hâlihazırdaki eğitim anlayışımız kişisel girişimciliği ortadan kaldıran, azim ve cesareti yıkan ezbere dayalı bir eğitim sistemidir. Aynı zamanda mevcut eğitim sistemi insanımızı tembel ve uyuşuk yapmaktadır. O yaptırarak öğrenmeyi önemsemekte, soyut bilgiye karşı çıkmaktadır (Altın, ty: 1-9). Bu çerçevede tiyatroyu eğitime hizmet edebilecek sanat dalı olarak düşünmekte ve bu nedenle okullarda tiyatroya yer verilmekteydi. Ancak okul tiyatrosunda yetenek ve beceri aranmamalı ayrıca oyun sahnesiz, kostümsüz, suflörsüz ve doğaçlama oynanmalıydı. Oyun bu şekilde olursa ona göre çocuğun bu kişiliği gelişir ve yaratıcılık gücü artar (Şener, 1978).

Baltacıoğlu, Meşrutiyet dönemi sonrasında köyü değiştiren okul yerine, okulu değiştiren köy düşüncesini söyleyerek, köy eğitimi üzerinde durmuştur. Eğitimde güzel sanatların önemini ilk ileri süren eğitimcilerimizdendir. Toplumun kurtuluşunu ressamalar, şairler, tiyatro sanatçılarındadır görür.

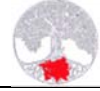
unk onlar bu millete kan, can, hırs, emel vereceklerdir. Herkesin “Maarif!” diye bağırdığını, fakat bundan mektep açma, okuyup yazmayı anladđını, asıl amacın ise; iş, çalışma, yükselme için hırs ve emel kazandırma olduğunu söylemektedir. Ana babaların uslu ocuk yetiştirelim derken korkak, durgun, boyun eğen ocuk yetiştirdiklerinin farkında olmadıklarını ifade eder. Bu anlayışın değiştirilebilmesi için inkılaplar gerektiğini dşnr (ztrk, 1987:8).

O davranışi öğrenme kuramının dşncesini reddeder. Yapılandırmacı felsefenin anlayışını temel almıştır. Ona göre çocuklar hazırbulunuşluluğa sahiptir. Bu görüşlerini şu cümlelerinden anlamaktayız: ocuk okula başlamadan önce bizim dşsndğmz gibi bilgisiz değildir. ocuk evresi ve çevresinde bulunan şeyler hakkında kendi hayatı, mutluluğu, gelişimi için birtakım bilgilerle donanmıştır. Bunlar yle bilgilerdir ki, bizim ona öğretmek istediğimiz ilimlerin başlangıç noktası, temeli olacaktır. Ayrıca ocuk okula gelmeden önce anadilini de bilir, anlar ve söyler. ocuk bu bilgileri kendi gücüyle, kendi davranışlarını kuvvetiyle öğreniyor. Kendisi görerek, arayıp bularak, bulduğunu araştırıp inceleyerek öğreniyor. Çocuktaki bedensel faaliyetler merak, taklit, resim etme ve yazma gibi eğilimler akla ait içgüdüler eğitim ve öğretimin düzenleyicisi oluyor. Bu eğilimler çocuğu, ihtiyaç duydu bilgi ve eğitimi verecek şeyler ve olaylar üzerine sürüklüyor. ocuk hayatın ilk devirleri için ihtiyaç duyduğu bilgileri karşı karşıya geldiği bu eşyanın tecrübelerinden alıyor. Onun için denilebilir ki, çocuğun ilk kazandığı bilgiler tecrübelerin ürünüdür. Çocuğun ilköğretmeni ve eğitimcisi kendisidir (Baltacıoğlu, 1995). Baltacıoğlu'na göre memleketimizde bilgili, terbiyeli, hafızası kuvvetli gençler yetişmekte; fakat adam yetişmemektedir. Halbuki memleketin ihtiyaç duyduğu faal, müteşebbis, cesaretli adamlar yetişmelidir. Eğitimimizin bu iflası karşısında sadece programları değiştirmekle yetinilmelidir. Programları değiştirmekle yetinmenin neticesi senelerden beri görülmüştür. unk gerçekte eğitimin kalbini besleyen daha gizli, daha kuvvetli damarlar vardır. Bu damarlar, eğitim ve ğretim usulleri, öğrencilerin hareketlerine verilen hürriyetin derecesiyle ilgilidir (Akyüz, 1985:294-295). Baltacıoğlu burada haklı olarak kendi döneminde eğitimimizin aksayan önemli önemli bir noktasına işaret etmektedir. Bugün de memleketimizin yaratıcı, faal, mteşebbs, cesaretli, yetişmiş insanlara ihtiyaç olduğu şüphesizdir. Bu da ancak eğitimle gerçekleşebilir (ztrk, 1987:9).

Baltacıoğlu, eğitim ile ilgili görüşlerini beş ilke altında toplamaktadır: şahsiyet ilkesi, muhit ilkesi, travay ilkesi, randıman ilkesi, inisiyasyon ilkesi (Baltacıoğlu, 1942:245-251; Tozlu, 1989).

Baltacıoğlu ğrenme ilkelerini şu sözleriyle açıklamıştır: Dil; önce basit seslerin taklidi ile başlamış, yavaş yavaş olgunlaşarak fikir ve duyguları ifade edebilir karmaşık bir şekle girmiştir. Yazı, önce eşyanın resmini kabaca taklit ile başlamış, bu kaba taslak resimler gelişerek nihayet fikir ve duygular için ifade vasıtası olabilecek söz, mecaz gibi toplu ve karmaşık şekillere dönüşmüştür. Resim de önce canlı ve somut örneklerin temel ve kaba çizgilerini, ana renklerini taklitte başlamışken medeniyetin gelişmesine paralel gelişerek eşyanın ince, hassas çizgilerini, açık ve şeffaf renklerini ortaya koymak suretiyle karmaşık bir yapı kazanmıştır. ocukla ilkel insanda tabii olayların açıklanması da zekada, fikirde gelişmenin ilginç bir örneğini ortaya koyar. ocukta fikirlerin, bilgilerin gelişme ve olgunlaşmasının, ilkel insanda olduğu gibi basitten karmaşığa ve mükemmele doğru olduğu görülecektir. Çocuklar eşya hakkında önce basit ve kaba bilgiler almış ve yaşı ilerledikçe bu fikirler incelmiş ve kompleks bir hal almıştır (Baltacıoğlu, 1995).

Pedagojide bir ihtilal isteyen Baltacıoğlu, bu ihtilali yapacak olan yegne kahramanların da öğretmenler olduğunu söylemiştir. Ayrıca, ihtilali yapacak olanlar, grenekle geleneği ayırt etmesini bilen ezbercilik yerine yaratıcılığı koyabilen öğretmenlerdir. Baltacıoğlu pedagojiden, öğrencilerin sosyal insan olarak yetiştirilmelerini, sosyal insan olarak yetişirken milli kişiliği ve medeni kişiliğin de gelişmesini beklemektedir. Bunu yaparken de kültüre ve tekniğe önem verilmesini de vurgulamıştır. Pedagoji,

yaratıcı olmalıdır. Bu pedagoji anlayışında programların, ders kitapların ve sıraların kalıplara uygun değil yaratıcı

ve üretici bir öğretimi gerçekleştirmek için var olmaları gerektiğini savunur. Bu ihtilal ezberleme yerine sebeplerini araştırıp kavramayı, başkalarının bilgileri dinleyip kabullenme yerine bulmayı ve var olan problemlere çözüm üretmeyi de beklemektedir (Baltacıoğlu, 1963; Kabaklı, 1964; Maden, 2011; 1532).

İsmail Hakkı eğitimi tanımlarken şu ögelere yer vermektedir:

- 1)Çocuğun içinde bulunduğu muhit.
- 2)Çocuğu bu muhite intibakını temin eden mürebbi.
- 3)Mürebbinin muhit hakkındaki telakkisi.
- 4)Mürebbinin kullandığı vasıtalar.
- 5)Muhitin ve mürebbinin tesirini alan çocuk (Baltacıoğlu,1339 akt. Altın t.y.).

Ulus-devlet anlayışına sahip olan Baltacıoğlu, Cumhuriyet döneminin başöğretmeni, sosyoloji alanında laik, batıcı ve milliyetçi resmi ideolojiyi savunmuş, dinsel olguyu resmi ideoloji içerisinde görmeyi arzulamış ve bunun içinde çaba harcamıştır. Laiklik anlayışı, toplumsal yapı ve bütünlükçü yaklaşım ile çalışmalarında toplumsal sorunları irdelemiş, eğitim sistemini, gericiliği bağnazlığı, Mecelleye dayalı Osmanlı hukuk sistemini kesin bir dille eleştirerek Cumhuriyet ilkelerinden yana kesin bir tavır almıştır. Cumhuriyet ideolojisinin “Türk’e ve Batı’ya Doğru” tezlerine “Din” tezini de ilave etmek istemiştir. Gelenek, Kemalizm ve Milliyetçilik anlayışları arasında sıkı bir ilişkinin varlığından söz etmiş, günümüz toplumunu atalarına bağlayan inançlara, mitlere, masallara, göreneklere, ön yargılara dikkat çekmiştir (İrem, 1997, s. 88; Güngör, 2008:63).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na Göre Okuma Ve Yazma Eğitimi

Dil öğretiminde basitten karmaşığa doğru gidecek yani örneklerin incelenmesiyle, yorumlanmasıyla genel kurallar çıkaracağımıza, öncelikle birçok basitlerin sonucu, bileşimi olan kuralları öğrencinin kafasına sokmağa çalışıyoruz: İsim buna derler; fiil buna derler diye örneksiz, uygulamasız birtakım soyut kavramları, tanımları ezberliyoruz. Halbuki isim, fiil fikri; isim ve fiil olan birtakım kelimelerin incelenmesi, tahlil edilmesi ve yorumlanması ile oluşabilir. Genel ve soyut bir fikirdir. Bu genel fikri kazandırabilmek için mutlaka zekanın öncelikle örnekler üzerinde inceleme, araştırma ve tahliller yapması, anlaması, ondan sonra bu genel fikri üretmesi gerekir. Örneklerden kurallar çıkarılması gerekirken, doğrudan doğruya kural ve kaideleri öğretmenin anlaşılmasız bir örneği de ilkokulların tecvid derslerinde görülür: Zavallı günahsız çocuklar günlerce, haftalarca, hatta senelerce tecvid kitapçıklarının soyut ve karmaşık kurallarını ezberler dururlar. Sözde bu kurallar tecvidi öğretecek; sonra bu öğrenilen kurallar okumaya uygulanacaktır (Baltacıoğlu, 1995).

Baltacıoğlu, Türk milletinin bu en nadide sanatlarından biri olan hat sanatını, o kadar benimsemektedir ki, hat sanatında Türklerinki kadar güzeline rastlamadığını belirtmektedir. Baltacıoğlu, Mustafa Rakım tekniğini benimsemiştir. Bu tekniği tam manasıyla elde etmek için, Mustafa Rakım'ın Fatih Camii civarında bulunan türbe üzerindeki yazılarıyla, Tophane'de bulunan Nusretiye Camiindeki yazılarını yıllarca incelemiş ve tekniği öğrenmeye çalışmıştır (Tozlu, 1989: 6; Savaş, 2011:49). Baltacıoğlu'nun “Yazının Usul-i Tedrisi” adlı eserinin günümüz Türkçesine çevirisi bir yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Bu çalışmada Baltacıoğlu'nun, yazı sanatına farklı bir açıdan baktığı, harflerin duruşlarının insan duruşlarına benzediği ve her hattatın elinin farklı bir estetiğe sahip olduğu görüşü ortaya konulmuştur (Keleş, 2011:III)

İsmail Hakkı Baltacıoğlu "Toplu Tedris" isimli eserinde "Okuma Vasıtaları" başlığı altında okul kütüphanelerinin, gazete ve dergilerin, özellikle okul gazetelerinin önemini belirtmektedir.

Baltacıoğlu'na göre "alka merkezleri" yok "istihsl merkezleri" vardır. Okumada en önemli vasıtaların çocukta kendi kendine alka uyandıran istihsl merkezleri ismini verdiği vasıtalar olduğunu bildirmektedir. Bunlar, okul kütüphanesi, gazeteler, dergiler ve okul gazeteleridir. Baltacıoğlu okuma yazmaya hazırlık çalışmalarından da bahsetmiştir. Ona göre, oyuncaklar, lastik bir top, küçük bir kuzu çocuğun huzur ve mutluluğunu, gelişmesini hazırlayan birer vasıta dır. Sonra ana okulunda Frobel uğraşıları; kağıttan mukavvadan, kumaştan, çamurdan yapılan insanlar, çiçekler, dokumalar, tabaklar...bunlar hep küçüklerin elini, gözünü bir hayvan uzvunun ilkelliğinden kurtaran, gözü insan gözü gibi görmeğe, elleri insan eli gibi tutmağa alıştıran araçlardır. Beş duyuyu eğiten vasıtalar arasında resim için de önemli bir yer ayırmak gerekir. Çünkü bu da, dışımızdaki eşya hakkında bilgiler veren, gzn kapasitesini açıkça ortaya koyan, bunu pekiştiren, dışımızdaki şeyler hakkındaki kanaatlerimizi hafızada koruyan ve elleri bu kanaatleri tasvire g yetirir duruma getiren en uygun bir eğitim aracıdır (Baltacıoğlu, 1995).

Yazı yazma eyleminin metotlu bir şekilde safhalara bölen Baltacıoğlu, bugün dahi kabul dilen bir şekilde çocuğa görerek, uygulayarak ve çözümlenerek öğretme taraftarıdır. Taklit safhasında uygun örnek görülür. Örnekler açıklanır ve tanınır. rne bakılır ve düzeltme gerekiyorsa yapılır (Maden, 2011; 1486). Baltacıoğlu, iyi yazının yazarlarını şöyle açıklamıştır: "İyi yazının yararı çoktur. Kötü yazının birinci sakıncası, okunamamaktır. Kötü yazı yazmak yalnız sahibi için maddi bir zarar değil, manevi bir eksiklik de. Çünkü kötü yazı yazmak çirkin söz söylemek, kaba hareket etmek gibi bir nevi nezaketsizlik sayılabilir. Yazının da adabı vardır. Kötü yazı ile kendinden büyük olan bir kişiye(kuruma) başvurmak saygı rneği değildir. Kötü yazı ile de kendinden küçük olan kişilere başvurmak merhametsizliktir. Bu hükmün ne kadar doğru olduğu amirin emrinde çalışan kötü bir yazıya sahip olanlara sorulmalıdır! Eserin bu kısmında, iş ve ilişkilerin adabı olduğu gibi yazının da adabı olduğundan bahsedilmektedir. Bu adaba uymamak bir nevi cahilliktir." (Baltacıoğlu, 1921: 8 akt. Maden, 2011: 1535)

Baltacıoğlu'na göre okul kütüphanesindeki kitaplar, bu kitapların cinsi ve sayısı okumadaki başarıyı etkiler. Bunun için kütüphanelere çocukların hırs duyacakları bütün şaheserler konmalı. Bunlar, romanlar, masallar, hikayeler olabilir. Fakat ocuğun okuyacağı kitaplarda yanlış bilgiler olmamalıdır. Vak'alar uydurma olsa da zararı yoktur; yeter ki uydurmalarda bir gerçek yapısı bulunsun. Yanlışlar fazilet de tavsiye etseler zararlıdır. Çocukları melek tipine sokmaya çalışan bir romancı çok tehlikelidir. Baltacıoğlu'na göre çocukların okuma iştiyaki canlı varlıkların iştahlarına benzer. Bunu da şu şekilde örneklendirir: "Ağacın kökü türlü cevherler taşıyan toprağa batıyor; fakat ağaç istediğini alıyor. ocuk da böyle, türlü kitaplar arasında istediğini, yani muhtaç olduğunu seçer. Çocukları kitap seçmekte serbest bırakmalıdır." İlkokulda okuma için en önemli "istihsl merkezleri"nden biri gazete ve dergilerdir. Baltacıoğlu "Medeni adam gazete okur." diyerek bunu vurgulamaktadır. Baltacıoğlu, okuma eğitiminde öğrencilerin mecbur bırakılmaktan çok, kendilerini mecbur hissetmelerini ve kendi kendilerine faal bir duruma gelmelerini istemektedir. Bu sayede öğrenciler hırs kazanacaklardır. Baltacıoğlu, "Okul gazetesi için, olayları yahut ekonomik olguları toplamak ve bunlardan kısaltmalar çıkarmak işini üzerine almış olan bir çocuğu düşününüz, durumu okuma ve yazma faaliyetine ne derece zorlayıcıdır. Ben okul gazeteleri kadar çocuklar için bu bakımdan feyizli bir vasıta tanımıyorum." demektedir. Eğitimin sosyal kurumlara bağlı oluşunun bir sonucu da, eğitim idealinin zamanla değişmesidir diyen Baltacıoğlu'nun okuma eğitimi ile ilgili ortaya koyduğu; okutulan konular öğrencinin fikir, yaş, sınıf seviyelerine değil şahsiyet merhalesine uygun olmalıdır. Okumak, yazı yazmak, nutuk söylemek, düşünmek, resim yapmak gibi hem terkip hem de tahlil şuurudur. Alfabe, daha doğrusu okuma idraki sadece bir kelimenin, bir cümlenin toptan şeklini kavramak idrakinden

ibaret değildir. Alfabe işi ilkokul, ilkel okul işidir. Fakat alfabe işi psikolojik bakımdan en basit bir olgu mevzuudur denemez. Okuma, yaşama tekniğinden başka bir şey değildir. Yaşamak onun özel şekilleri olan düşünmek, incelemek, duymak, müteessir olmak, dış etkilere cevap vermekten, yapmak ve yaratmaktan ayrı bir okuma faaliyeti yoktur. Bu prensipler, okuma eğitiminde metot geliştirmeye çalışanların, göz önünde bulundurması gereken düşüncelerdir (Şenol, 1999).

Baltacıoğlu'nun okullarda yazı yazma becerisi için ileri sürdüğü öğretim şekli öğrenciye görelilik özelliği taşır. Yazma becerisi kazandırmada eğitimcinin buna özen göstermesini ister. Eserde bunu şöyle dile getirir: "Ben İstanbul Darülmualliminde beş sene devam eden yazı hocalığım esnasında gördüm ki; fikre müracaat etmeyen, anlatmayan, hatta basit bir tarif ile yetinen, olumlu ve olumsuz şekiller ve örneklerle kara tahta veya kâğıt üzerinde denemeler yapmayan, yazıyı hem teorik ve hem de uygulamalı olarak öğretmeyen bir muallim için başarıya ulaşmak güçtür. Sanata hiç de yatkın olmadıkları halde sırf tetkik, müşahede, mukayese ve tecrübelerine dayanan bu öğretim şekli sayesinde düzgün okunaklı, düzenli yazı yazmayı öğrendiler... Birçokları Darülmualliminde öğrendikleri esasları muhafaza ederek bilahare hayatta tekrar esasları kullanmak ve tatbik etmek sayesinde iyi ve hattı güzel yazmayı alışkanlık haline getirmişlerdir (Baltacıoğlu, 1921: 2 akt. Maden, 2011:1533).

Baltacıoğlu'nun eğitim hayatında üniversite çok önemli bir yere sahiptir. O, bunu o kadar çok önemsemektedir ki idealindeki üniversitenin şu prensiplere sahip olması gerektiğini belirtmektedir: Her şeyden önce üniversite esas itibarıyla üniversite fikrine dayanır. Yani üniversite ilim üretmelidir. Burada, bilgi ve malumat, ilim üretmek için gaye değil, vasıtaadır. İlimi üretimin ilk şartı hürriyettir. Bu da ancak maddi ve manevi şartlarla mümkün olur. Üniversite mutlaka uluslararası bir hayatın imkân ve şartlarına kavuşturulmalıdır. Âlim namzetleri, ancak hürriyet havası içerisinde yetişebilir. Onlardan bu husus esirgenmemelidir. Üniversitenin ıslahı, ilerlemesi ve kuvvetlenip gelişmesi, üniversitenin içerisinden gelen hamlelerle mümkün olmalıdır. Bizde ihtisas elemanı olmayan ilim şubeleri, gidip yerinde öğrenilmeli, bu gibi konularda yabancı eleman getirtmek çare değildir. Üniversite hocalığı müstakil bir meslek haline getirilmelidir (Tozlu, 1989: 22; Savaş, 2011:49-50).

İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na Göre Okul Ve Öğretmen

"Yolsuz, ışısız ve sıtımali köyde ışısız, sırasız ve kitapsız bir köy odasında, davar güden, tezek yakan çocukları aldın, okuttun, adam ettin. İnandın, yarattın ve öldün. Biz yaşayanlardan ölen sana en büyük sevgi ve derin saygı! Uzak bir vilayetin adı coğrafya kitaplarına girmeyen bir köyünde unutulmuş bir öğretmen vardır. Bu köyün umutsuz öğretmeni için bu yeryüzün de neye inanmak meçhuldür? Tek kuvvet, tek büyüleyici kudret: bu meçhul öğretmen okulunda iken en çok sevdiği, en çok saydığı, en çok beğendiği öğretmendir. Hiçbir menfaat karşılığı olmayarak ve ölünceye kadar! Meçhul öğretmene selam ve saygı! Heykeltıraşlık, cerrahlık hakkı büyük sanatlardır. Ancak heykeltıraşlık ve cerrahlık sanatından daha güç bir sanat vardır: öğretmenlik sanatı! Öğretmenin meydana getireceği eser de çocuğun sosyal şahsiyetidir. Çocuğun mükemmel bir genç olarak yetişmesini ister. Atatürk olarak yetişmesini ister (Baltacıoğlu, 1972)." Cümleleriyle Baltacıoğlu öğretmenin özelliklerini, değerini, kıymetini, önemini dile getirmiştir.

Baltacıoğlu yetersiz öğretmenlere ve eğitim sistemine ağır eleştiriler getirdiği ve çözüm yolları önerdiği "Talim ve Terbiyede İnkılap" adlı eserinde; öğretmenin dersini en verimli hale nasıl getirmesi gerektiğini ve dersin özelliklerini; "yalnız hafızayı birtakım bilgilerle dolduran, yalnız hayal gücünü şişiren, bütün kuvvetleri hareketsiz bırakan bir ders; eğitim açısından yetersiz bir derstir. Bir ders hem bilgi veriyor,

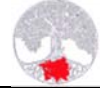

hem de bu bilgiyi verirken, eli, gözü, dikkati, muhakemeyi eğitiyor, duyguları geliştiriyor, iradeyi harekete geçiriyor, girişimciliğe, azim ve dayanıklılığa alıştırıyorsa o ders eğitim açısından yararlı bir derstir" (Baltacıoğlu, 1995, 24) şeklinde açıklamaktadır.

Baltacıoğlu, okulu okulun eğitim süresini, program ve ders konularının mahiyetini, evre ve çevrenin ihtiyaçları meydana getirir düşüncesindedir. O, okulu bu şekilde düşünmekle, onu çevrenin ihtiyaçlarına ve gelişmesine göre ele alabileceğini savunur. Böylece okulu çevreden kopararak tek başına düşünen her türlü anlayışın karşısına çıkar. Ona göre okul aileden sonra en önemli eğitim müessesesidir. Bunun için okul ailenin verdiklerini işleyip geliştirmelidir. O, okulu kültür ve medeniyet bakımından yetişmiş olan öğretmenlerin bu konuda henüz acemi olan öğrencileri yetiştirme faaliyetleri ile diğer kurumlardan ayırır ve okulu şöyle anlatır: "Mektedir her şey değildir; sadece mekteptir: Fikri ve tahsil yeridir, o kadar... Her kusuru, her vazifeyi ona yüklemek mektebin asıl vazifesinin ne olduğunu anlamamaktır" (Baltacıoğlu, 1933:142 akt. Tozlu,1989). " Fikirsiz, gayesiz, vasıtasız bir mektup bir iskeletten bir hangardan başka bir şey değildir" (Baltacıoğlu, 1914:30 akt. Tozlu, 1989). Ona göre memleketimizdeki okullar yıllarca korkak, cesaretsiz, sebatsız ve atıl insanlar yetiştirmiştir. Bunun için, o, ferdi gleri öldüren bu okulları kapatarak batı okullarını örnek almak ister. O, mükemmellik, düzenlilik ve program yönünden Fransız okullarını hayata hazırlama ve yakınlık yönünden İngiliz okullarını üstün görür. Ona göre mahalle mektebi, dayağı eğitim aracı sayan, ezberci, hürriyet düşmanı, çocuğun kişiliğini dikkate almayan, greneki bir okul ve bir medrese yuvasıydı. Meşrutiyet mektepleri ise, binaları yeni, hr disipline yer verirler, yenilikler taşırlar ama gerçek bilgiyi ve yaratıcı kişiliği veremezler. Cumhuriyet devrinde de imkanlar okul, ğretmen ve araç itibarıyla daha iyidir. Ancak bu devrin maarifileri, programı eğitimin başlangıcı sayar, islahata programla başlarlar. İkinci işleri kitap yazmak, kitap her şeydir onlarca. cnc iş, dergi çıkarmaktır. Bunlar pedagojik islahatın en kuvvetli araçlarıdır. Cumhuriyet okulunda ğrenci işleri msamereleler metot ve teknikler v.s. gibi hususlarda bazı yenilikler olmasına rağmen Meşrutiyet mektepleri gibi grenekilikten kurtulamamışlardır. Baltacıoğlu'na göre, Meşrutiyet'le birlikte diğer bir çok alanlarda olduğu gibi, okul alanında da değişiklikler olmuştur. Okula müşahede, mukayese, muhakeme usullerinin girmesi, talebede vatan, insanıyet, sanat, duygularının şuurlanması, tecrübe faaliyetlerinin başlaması, açık hava hayatı, okul gezintileri Meşrutiyet'in getirdiği değişikliklerdir (Baltacıoğlu, 1942:3-5; ztrk,1987:15).

Baltacıoğlu'na göre eski eğitim statik bir eğitim tarzıdır. Onun nazarında fert dinamik bir varlık değil; statik bir varlıktır. Devamlı onu işlemek, düzeltmek ve tamamlamak ister. Ferdin terbiye olmasını düşünmez, terbiye etmek ister. Bugünkü cemiyetin ihtiyacı, hr, yaratıcı, müstakil şahsiyetli insanlardır. Terbiye usulleri bu şahsiyetleri teşkil etmelidir. Yeni terbiyenin kamusunda "terbiye etmek" maksatı kaldırılmalıdır. Bunun yerine "terbiye olmak" mastarı konulmalıdır. ocuğu terbiye etmeyi değil, çocuğun terbiye olmasını temin etmelidir. Terbiyecinin vaziyeti bahçivanın vaziyetidir. Bahçivan nebatı tekamül ettirmez, onun tekamülüne yardım eder. Muhitle uğraşı (Baltacıoğlu, 1930:12-13; ztrk, 1987:16).

Baltacıoğlu'na göre eski pedagoji akliyecidir. Sanki terbiye sadece fikir ve zeka meselesidir. Ve bütün hedef, bu fikir ve zekanın bir an önce teşekkülüdür. Eski pedagoji akliyecisi ve tecriti olan tabiatını programlarda, muhtelif ders mevzularının tanzim ve terkibinde göstermiştir. Dersler ve mevzuları öğrenme, kazanma, istihsal şartlarına göre değil, mantık nizamına göre sıralanmıştır. Eski pedagoji tedricidir. Tedricen, yavaş yavaş onun için en mühim unsurdur. Vücudun terbiyesi, basit hareketlerden mürekkep hareketlere, fikrin terbiyesi ihsastan akla, iradenin terbiyesi ufak itiyatlardan büyük itiyatlara doğru olur. Bütün alem muntazam bir terakki çizgisi gösterir. Bu çizginin derecesine göre bütün insanlar

için geçerli tekemmül, sanat, program tedrisleri tayin etmek mümkündür (Baltacıoğlu, 1930:17-18; Öztürk, 1987:18-19).

Baltacıoğlu, okulu demokratik düzenin benzeri olarak anlar ve başlıbaşına bir okul cumhuriyeti kurmak ister. Böyle bir okulda, öğrenciler kendi kendilerini yönetecekler, bu konuda gerekli teşkilatı kuracaklardır. Ona göre okulun gayesi, çocuğun gerçek çevrelere uyması için gereken ilk hazırlama ve başlatma vazifesini görmektir. O, okul bu gayesini şüphesiz cemiyetten alacaktır diyerek, bu yolla cemiyetin okula ve okulun cemiyetin meslek zümrelerine bağlanacağını ileri sürer. Böylece çocuklar hem meslek hayatına girecekler hem de okulla ekonomik hayat, dolayısıyla üretim arasında gereken ilişki kurulmuş olacaktır. Ona göre, bütün mesele, okulun bir istihsal zümresi içerisinde, öğrenci ve öğreticileriyle hukuki bir eşitliğe ulaştırılmasıdır. Bu husus da ferdi şahsiyetlerin teşekkülünü sağlayacaktır. O, önceleri bu vazifenin ziraat, sanayi ve ticaret okullarının olduğunu söylerken, sonraları bu fonksiyon bütün okullara hastır der. Yani, okullar çocuklarda yapma, yaratma ve tasarruf fikirlerini yaşatarak vermelidir (Baltacıoğlu, 1945: 181; Tozlu,1989).

Bir eğitim olayında önemli unsurlardan birisi de öğrenci ve kapasitesidir. Eğitim yapılırken insanın fizyolojik, psikolojik ve sosyolojik veçheleri nazarı dikkate alınmak mecburiyetindedir. Zira bir öğrenimde insanın duyguları, iradesi, bilgisi ve bedeni yönlerinin geliştirilmesi hedeflenir. Baltacıoğlu da öğrenim olayını gerçekleştirirken bu hususu gözden uzak tutmamıştır (Baltacıoğlu, 1942:271; Öztürk, 1987:29).

Baltacıoğlu'na göre, bedende faaliyetin vasıtaları genellikle oyun ve benzer şeylerdir. Fakat hareketli oyunlardır "Haydi! Uslu uslu oynayın yaramazlık yapmayın" demek değildir. Beş duyuda faaliyetin vasıtaları ne olabilir dersek. Bu vasıtalar ele, göze, kulağa vb. etki eden şeyler, maddeler olabilir (el işleri, eşyalar). Düşüncenin faaliyetini hazırlayacak vasıtalar, fırsatlar ne olabilir? Duyguları geliştirecek vasıtaları aslında her yerde okulda, oyunlarda, uğraşlarında bulabilirsiniz. Bütün bu konular; duyguları harekete geçiren unsurları oluşturur. Kişisel eğilimler ve toplumsal eğilimleri geliştirecek fırsatlar verir. Bedene, fikre, duyguya ait kuvvetlerimiz gibi ahlak kuvvetlerimizi de faaliyete yöneltecek araçlar çeşitlidir. Bu araçlar okulun binasında, bulunduğu yerde her şeyde vardır. Bu vasıtalar arasında bir tanesi var ki irade ve iradenin teşebbüs, azim, dayanıklılık gibi değişik şekilleri faaliyete sevk edecek vasıtaların en önemlisi, en etkilisi. Bu vasıta okulun disiplini. Hür disiplin! İşte iki kelime ki anlaşılması o kadar kolay, gösterdiği yol o kadar açıktır. Baltacıoğlu ezberci eğitime tamamen karşıdır. Ona göre, "bütün ülkelerin eğitim ve öğretiminde yapılmış ortak bir hata varsa o da bilgi ve düşüncenin kulakla dinleyerek, kitaptan okuyarak, ezberleyerek elde edilebileceği inancıdır. Bir kere çocukları, çocuklardaki bilgilerin oluşum ve gelişimini incerseniz öğretim yöntemleri konusundaki inancımızın ne kadar yanlış, bilgiyi ezberleterek vermenin ne kadar zorbaça bir davranış olduğunu anlarsınız." Diyerek ezberciliğin gelişime ters bir öğrenme stratejisi olduğunu savunur (Baltacıoğlu, 1995).

Baltacıoğlu, öğretmeni sınıflara ayırmakta ve üç tip öğretmenden bahsetmekteydi. Bunlar:

- 1) **Okutan:** Bu tip öğretmenlerin kökü orta çağ zihniyetine dayanır ve kökü İncil'dedir.
- 2) **Öğreten:** Bu devir 17. Yüzyıl Avrupa'sında revaçtadır. Osmanlı'da İkinci Meşrutiyet dönemi öğretmenleri bu çerçevede değerlendirilebilirler.
- 3) **Evrimen:** İdeal olan öğretmen modelidir. Bu öğretmenler yaratıcı ve sanat yönleri gelişmiş kimselerdir. Bu öğretmenlerde amaç sadece ders okutmak değil genç bireylerde milli hedefi oluşturmaktır (Baltacıoğlu, 1936; Altın s. 236).

Eğitim konusunda sıra dışı sayılabilecek bir şahsiyet olan İsmail Hakkı'nın, diğer eğitimcilerden ayrıldığı noktalar şunlardı:

- 1) Eğitim, bireyin bir yeteneğini değil, tüm kişiliğini geliştirmelidir.

2) Kişilikler sadece hakiki ortamda ve gerçek çalışmalar yoluyla gelişir.
3) Okullarda gerçek çalışmaya dayalı üretici bir eğitime geçmeli, suni el işlerine dayalı eğitim terk edilmelidir.

4) Okullar birer sosyal kurum olarak demokratik bir yapıya kavuşturulmalıdır (Aytaç, 2006).

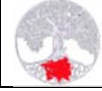
Baltacıoğlu'nun ileri sürdüğü görüşler başlangıçta "ferdiyetçi" bir nitelik taşıırken, geliştirdiği Türk eğitim tarihinde orijinal bir sistem olan "İçtimai Mektep" modeli ile sosyal bir bileşime ulaşmıştır. İçtimai Mektep adlı eserinde, sosyal bir gerçeklik olarak kabul ettiği eğitim olgusunu şu beş ana ilke üzerinde temellendirir:

- 1) Kişilik ilkesi
- 2) Ortam ilkesi
- 3) Çalışma ilkesi
- 4) Verim ilkesi
- 5) Başlatma ilkesi (Aytaç, 1984 akt. Işık, 1997).

İçtimai Mektep prensipleri ne Türk okullarında ne de Dünya okullarında tüm olarak uygulanmaktadır. Bu kadar da değil, her yerde, her okulda uygulanmakta olan eğitim prensipleri bu beş prensibin hepsi ya da en aşağı birkaç tanesiyle zıttır. Dünya okulları eğitimin bu üniversal prensiplerine uygun olarak çalışmayı bilmedikleri içindir ki, randımanlarını görevlerinin tersine olarak vermektedirler (Baltacıoğlu, 1964; akt. Aytaç, 1984). Baltacıoğlu'nun eğitimi böyle derinliğine ve sistemli olarak temellendirmesi ve yeni bir "reform modeli" ortaya çıkarması, ona haklı olarak dünya ölçüsünde büyük bir "Eğitim Filozofu" unvanını kazandırmıştır (Aytaç, 1984). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim hakkındaki görüşlerini tek cümleyle şöyle ifade edebiliriz: "Asıl Olan Mektep İçin Mektep Değil, Hayat İçin Mekteptir." (Baltacıoğlu, 1332; akt. Altın, t.y. 226)

Sonuç

Türk düşün dünyasına çok sayıda eser üretmesine rağmen Baltacıoğlu'nun düşünce dünyamızda yeterince kadri bilinmemiş, görüşleri fazlaca yankı bulmamıştır. Bu durumu Türkiye'nin Batıya benzer bir şekilde sınıfsal dönüşümler geçirmemiş olmasına bağlamak olasıdır. Bilindiği gibi Batı'da reform hareketleri, milliyetçi oluşumlar ve burjuvazinin gelişimi paralellik gösterir. Kutsal din kitaplarının ana dillere çevrilmesi, ulusal kiliselerin kurulması, ulus-devletlerin oluşturulması, burjuva sınıf ve düşüncesinin Ortaçağ'a, eski rejime karşı yürüttüğü ideolojik savaşımın parçaları ve aşamalarıdır. Bu konuları eserlerinde dile getiren ve burjuva ideolojilerini savunanlar bugün bile dünyanın önemli düşünürleri arasında yer almaktadır. Türk toplumunun tarihsel gelişim içerisinde oluşturduğu mirasa bakıldığında Batı toplum yapısı ile örtüşmemektedir. Batılı anlamda feodalite ve ona karşı mücadele eden bir burjuva sınıfı hiç olmamıştır. 2000'li yıllarda yönetim süreci bile ana hatları ile siyasi erklerin dışında, kutsal devlet çerçevesinde belirlenmekte ve biçimlenmektedir. Baltacıoğlu'nun etkin bir düşünür olamamasının nedenleri arasında Türk siyasetini yönlendiren ideolojik söylemden çok farklı görüşler ileri sürmüş olmasında aranabilir. Ayrıca Baltacıoğlu belirli düşünceleri açısından katı bir tutum içerisinde hiçbir zaman olmamış, islamcı ve sosyalist çevrelerden uzak durmuş, muhafazakar/modernist bir çizgide olmasına rağmen Kemalistler tarafından da benimsenmemiştir. Oysa ki, Baltacıoğlu Kemalist devrimleri destekleyen yazılar yazmış, dil devrimini, Halkevleri ve Köy Enstitülerini savunmuştur. Her kesim Baltacıoğlu'nda kendisinden bir şeyler bulmuş, yine her kesim Baltacıoğlu'nu bütünü ile benimseyememiş, uzak ve soğuk durmuştur. Kendisi ve görüşleri hakkında yüksek lisans ve doktora çalışmaları yapılmış ancak Türk millî eğitim sisteminde hak ettiği ilgiyi görmemiş ve tarihsel birikim yeterince değerlendirilmemiştir (Güngör, 2008:64).

Avrupa'da gerçekleşen Rönesans ve Reform hareketlerini başlatan düşünürlerin fikirleri, Türk aydınlarını da etkilemiştir. Türk eğitim sistemindeki yenileşmenin önderlerinden olan İsmail Hakkı Baltacıoğlu, aynı zamanda felsefe, sanat, sosyoloji gibi ilimlerde de yetkin bir isimdir. Avrupa'da Rönesans hareketinin öncüsü Fransız yazar, düşünür, filozof, politikacı ve müzik teorisyeni olan Jean Jacques Rousseau'nun özellikle eğitim üzerine olan görüşleri, İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun ilgisini çekmiştir. Rousseau'nun pedagojik özellikler taşıyan "Emile" adlı romanı Baltacıoğlu'nun eğitimle ilgili fikirlerinin temelini oluşturmuştur. Avrupa gördüğü eğitim sistemlerinden yararlı olanları Türkiye'de uygulamak amacını güden Baltacıoğlu; yalnızca yeni yetişen nesli değil, aynı zamanda halkı da eğitmek niyetindedir. Bu

amaçla edebiyatın kitlelere hitâb etme özelliğinden faydalanmak istemiştir. Baltacıoğlu yaratmak istediği insan tipinde, cemiyet hayatına uyumlu olmayı ve değerlere bağlılığı ön plana çıkarmıştır. Baltacıoğlu bireye bu özellikleri kazandırabilmenin en önemli ve etkili yollarından biri olarak edebiyatı tercih etmiştir. Baltacıoğlu'nun edebî eserlerinde kullandığı didaktik yöntem ve teknikler günümüzde de geçerlilik taşımaktadır (Aksak, 2012).

Baltacıoğlu'nun günümüzden en az yarım yüzyıl önce ifade ettiği birçok görüşünün ülkemizde ancak 9-10 yıl öncesinde uygulamaya koyulduğu görülmüş; bu durumla ilgili en somut örneğin, ülkemiz ilkökul programlarına 2005-2006 eğitim-öğretim yılında giren 'yapılandırmacılık' anlayışı olduğu tespit edilmiştir. Öğrencinin daha önceki bilgilerinden de yola çıkarak bilgiyi kendisinin oluşturduğu ve öğretmenin sadece bir rehber ve yardımcı durumunda olduğu bu anlayışın izleri, Baltacıoğlu'nun 1942'de kaleme aldığı 'İçtimai Mektep' ve 1964'te kaleme aldığı 'Pedagojide İhtilal' adlı eserlerinde görülmektedir. Yine programlarımıza 2005-2006 eğitim-öğretim yılında giren, nöropsikoloji ve gelişim uzmanı Howard Gardner'ın 1983'te ortaya koyduğu 'Çoklu Zekâ Kuramı'na göre, insanların farklı zekâ alanları vardır ve eğitim-öğretim esnasında da bu gerçek gözötilmelidir. Baltacıoğlu'nun ise Gardner'dan 19 yıl önce Pedagojide İhtilal adlı eserinde bu gerçeği 'zekâ yok zekâlar vardır' şeklinde ifade ettiği tespit edilmiştir (Kaytancı, 2014).

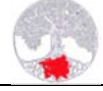
Günümüzde İsmail Hakkı Baltacıoğlu ile ilgili yapılan onlarca lisansüstü tez ve araştırma makalesi vardır. Onun eğitim görüşleri, tiyatro eserleri, kuran mealleri, çocuk piyesleri, eserlerinin özetleri, değerleri, hattatlığı... 2016'lı yıllarda dahi bilim ve bilgi üreten araştırmacılara konu olmaktadır. Yıllarca önce vefat etmesine rağmen bu paha biçilemez değeri tüm insanlığa bırakma şerefine ulaşmış olan Baltacıoğlu gibi filozof, aydın, değerli insanlarımız toplumumuzu kalkındıraraklardır. Eserlerinin bir bölümü günümüz Türkçe'sine çevrilerek bilim insanlarına bilgi üretmek yolunda katkı olmaktadır. Batı'daki yenilik hareketlerinden etkilenen Baltacıoğlu, bulunulan çağdaki eğitim sistemini kıyasıya eleştirmiştir. Yeniliğin topyekün bir şekilde yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Ezberciliğe karşı çıkmış mevcut sistemin adam yetiştirmede yetersiz kaldığını yüksek sesle eserlerinde ifade etmiştir. Bireylerin değerlere bağlı, cemiyet hayatına uyumlu olmalarının önemini de vurgulamıştır. Görülen o ki daha uzun yıllar Baltacıoğlu'nun yenilikçi ilerici görüşleri bilime katkı sağlamaya devam edecektir.

REFERENCES

- Aksak, A. (2012). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Edebî Eserlerindeki Eğitici Unsurlar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akyüz, Y. (1985). Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1985'e), Ankara.
- Altın, H. (t.y.). "II. Meşrutiyetten Cumhuriyete İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve O'nun Eğitim ve Eğitimi Kavramları ve İlgili Düşünceleri", Tarih Araştırmaları Dergisi, "XXXIII-55", 219-251.
- Ayhan, H. (1982). Eğitime Giriş Ve İslamiyetin Eğitime Getirdiği Değerler, İstanbul.

- Aytaç, K. (1979). İ. Hakkı Baltacıoğlu'nun Hayatı Ve Faaliyetleri, D.T.C.F. Dergisi- "Araştırma", C. XI. Ank. S. 2 S.18.
- Aytaç, K. (1984). "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu," Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt 17, Sayı 1-2, 5.237-248.
- Aytaç, K. (2006). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Reformu Kuramı, Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefesi ve Uygulamaları Sempozyumu Bildirileri, Ankara, s. 85-101.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1914). "Terbiye Ve İman". İstanbul. S. 30.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1995). Talim Ve Terbiye'de İnkılâp. Haz. R. Canım Ve R. Y. Kıncal, İstanbul: .M.E.B. Yay.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1930). Hususi Tedris Usulleri. İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1933) " Tarihin Öğretmesi" Fikirler, Cilt:5, Sayı:101, s. 2-3.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1936). Ezbere Yaşayan Adamlar, Yeni Adam Dergisi, s. 113.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1938). Hayatım "Yeni Adam". Sayı 142. Sayfa 15.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1942). İçtimai Mektep. Ankara: Maârif Matbaası.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1945). Batıya Doğru. İstanbul. S. 181.
- Baltacıoğlu, İ.H. (1964). Pedagojide İhtilâl İstanbul.
- Baltacıoğlu, H. İ. (1972). Türk'e doğru, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bayraktar, M. F. (1992). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu. DİA, Cilt 5 içinde (s. 36-38), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Çelik, A. (2001). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'ndan Eğitime Yaklaşımlar, EKEV Dergisi.
- Er, H. (1993). İstanbul Dârülfünûn İlahiyat Fakültesi Mecmuası Hoca ve Yazarları, İstanbul: İslam Medeniyeti Vakfı.
- Güngör, M. (2008). Çağının Önünde Koşan Bir Aydın: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 4 (1), S.54-64.
- Işık, A. Z. (1997). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Yaklaşımı. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Yıl: 1997. Sayı: 9 Sayfa: 255-261.
- İrem, C. N. (1997), "Kemalist Modernizm ve Türk Gelenekçi Muhafazakârlığının Kökenleri," Toplum ve Bilim, S.74, 52-99.
- Kabaklı, A. (1964). "Pedagojide İhtilal" Yeni Adam (Aylık Fikir Gazetesi), Aralık, Sayı: 778, ss.2.
- Kaytancı, L. (2014). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.
- Keleş, F. (2011). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Hattatlığı Ve "Yazının Usul-i Tedrisi" Adlı Eserinin Günümüz Türkçesine Çevirisi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anasanat Dalı, Erzurum.
- Maden, S. (2011). "İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Yaz(ı)ma Eğitimi İle İlgili Düşünceleri ve "Yazının Usul-i Tedrisi"", Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic ISSN:1308-2140, 6(1);1476-1490
- Öztürk, M. (1987). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Savaş, H. (2011). Baltacıoğlu'nda Muhafazakâr Eğilimler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Şen, E. (2013). Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümeleleri Bağlamında Bir Meâl Ve Bir Mütercim: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu (1886-1978) Ve Kur'an Çevirisi (Eleştirel Bir Yaklaşım), Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6(28), S. 348-368.
- Şener, S. (1978). İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu ve Tiyatro. Yeni Adam, s: 921, Mayıs, s. 24-27.

- Şenol, M. (1999). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'na Göre Okuma Eğitimi. AK Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 3. 97-105
 - o Tezcan, M. (1981), Eğitim Sosyolojisine Giriş, Ankara ni. Eğit. Fak. Yay., No:91, Ankara
 - o Tozlu, N. (1989) İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi zerine Bir Araştırma.İstanbul: MEB yayınları.

